

ŽÍT FRANTIŠKÁNSKÉ CHARISMA V DNEŠNÍM SVĚTĚ

40 let po *Seraphicus Patriarcha*

**“PÁN MI DAL BRATRY A SESTRY” (srv. *Závět’ 4*¹):
Sekulární františkáni a dar bratrství
Fr. Alfred Parambakathu OFMConv**

Úvod

Od 29. května do 2. června se konala “generální kapitula” celé umbrijské františkánské rodiny, jako připomínka pětistého výročí *Itevos*. Na této kapitule ve Folignu jsme zakusili a uvedli do činnosti “prorocký dar bratrského společenství” - vědomí, že neexistuje žádná pravda ani křesťanské přesvědčení, které by nevedlo k bratrskému společenství.² My františkáni máme možná v této oblasti před sebou ještě dlouhou cestu, abychom opravdu šli ve stopách Františka. Tato studie je skromným pokusem porozumět významu bratrských vazeb v životě sekulárního františkána. Nejprve si projdeme Františkův život a spisy a potom přejdeme k řeholi a konstitucím SFR.

1. Bratrská zkušenost bratra Františka z Assisi

Rané životopisy sv. Františka z Assisi, které se nám dochovaly, obsahují zejména bratrské zkušenosti z pozemského života tohoto světce. Můžeme jmenovat bezpočet takových příběhů. Ale františkánští badatelé naší doby poukazují na to, že cesta bratrského života, po které František kráčel, nebyla vždy vystlaná růžemi. Byly zde momenty radosti, poklidu a shody, ale také momenty nedorozumění, trápení a bolesti. Lépe pochopíme svatého Františka jako člověka, když se ponoříme do světa jeho trýzní a zkoušek.³

1.1 V životopisech

Z oficiálních životopisů sv. Františka, zejména těch od Tomáše z Celana, lze vidět, že František měl období muk hned po své konverzi: úplně sám pečoval o malomocné a rekonstruoval zbořené kostely v Assisi⁴. V roce 1208 si spolu se svými prvními žáky, Bernardem z Quintavalle a Petrem Cattani, vykládá evangelium v kostele sv. Mikuláše (Legenda tří druhů: 3Com 27-29; Anonym z Perugia: An Per 10-11). Oblékají hábit kajcníků a tím začíná jejich první apoštolské působení. Následujícího jara se jejich počet zvyšuje na dvanáct. Někdy v období 1209-1210, přesné datum neznáme, papež Innocent III. ústně schvaluje *Řeholi života “podle svatého evangelia”* (*Závět’, 4; viz pozn. 1*). Z RivoTorta se

¹ Pozn. překl: v anglické verzi je opakovaně odkaz na *Závět’ 14*, v českém překladu má ale *Závět’* pouze 13 částí. Odkaz na *Závět’ 4* dává smysl.

²Cfr. D. PAOLETTI, *La profezia della fraternità e della semplicità. Il Capitolo generalissimo dei francescani umbri: una memoria abitata in San Bonaventura informa*, (ročník IV, č. 53), str. 8 (<http://www.seraphicum.org/>)

³ Odborné práce, jako např. G.G. MERLO, *Nel nome di San Francesco*, Padova 2003; J. DALARUN, *La Malavventura di Francesco d’Assisi*, Milano 1996; T. DESBONNETS, *Dalla Intuizione alla Istituzione*, Milano 1986, jsou příkladem studií provedených tímto směrem.

⁴Srv. 1Cel, 16-17. Studie dokazují, že téměř tři nebo čtyři roky žil František blízko malomocných, možná v leprosáriu San Rufino dell’Arce blízko Porciunkuly, nebo v leprosáriu San Lazaro blízko RivoTorta, nebo v leprosáriu San Salvatore delle Mura. V tomto období, v hábitu poustevníka, František opravuje kostely San Damiano, San Pietro a Pannu Marii Andělskou z Porciunkuly, jak dokazuje Legenda tří druhů (3 Com 16-24).

komunita přesunula k Panně Marii Andělské z Porciunkuly, kde se začala rozšiřovat co do počtu i milosti, a tím začalo zlaté období “Františka a jeho prvních druhů”, které trvalo téměř deset let.

Jako důsledek série událostí, které narušily poklidný život společenství, se František během kapituly na podzim 1220, slavené během svátku sv. Michaela Gabriela, vzdává vedení řádu⁵. Nyní se nacházíme v období velké přeměny *religio* neboli Hnutí kajícníků z Assisi v *ordo*, Řád menších bratří. František za pomoci některých svých bratří přetváří prvotní *Řeholi života* v oficiální Řeholi, jejíž první verze je představena na Rohožkové kapitule v roce 1221. *Assiská kompilace* živě vypráví o vyostřených momentech diskuse nad novou řeholí, která se odehrála mezi Františkem a “některými moudrými bratry” (Assiská kompilace 114, též Zrcadlo 68). Diskuse skončila rázně těmito slovy Františka:

“Bratři, bratři, Pán mne povolal na cestu pokory a prostoty. A proto mi nevzpomínejte žádnou řeholi; ani sv. Benedikta, Augustina, ani Bernarda, kromě té, kterou mi ukázal jako cestu a způsob života Pán a laskavě mi ji dal. Pán mně řekl, že mne vyvolil za nového blázna ... “

Napětí ohledně Řehole bylo překonáno v roce 1223, kdy došlo k jejímu schválení papežem, a to 29. listopadu téhož roku. Ale osobní nepokoj Františka trval. V tomto období nacházíme Františka, jak putuje s hrstkou svých druhů po poustevnách v lesích. Je již téměř mimo hlavní proud Řádu⁶.

Ale zcela jiného Františka nacházíme po jeho stigmatizaci. Nachází “pravou a dokonalou radost” po boku ukřižovaného Ježíše. Nezůstane jen u toho, že se nechá poslat “ke křížovníkům”, jak to udělal bratr v příběhu o “*pravé a dokonalé radosti*”, ale umisťuje se do ran Ukřižovaného na Kalvárii. Tento postoj Františka je evidentní v jeho posledních spisech, ze kterých můžeme jmenovat *Dopis bratru Lvovi* a *Závěť*. Ty odrážejí některé z posledních myšlenek Františka týkajících se komunity.

1.2 Dopis bratru Lvovi

Dopis bratru Lvovi, jeden z pouhých tří rukopisů Františka, které se nám dochovaly, může být rozdělen do dvou částí (řádky 1-15 a 16-19), které byly napsány ve dvou různých časech. První část, před tím, než shrne “všechno, co jsme mluvili po cestě”, píše František bratru Lvovi proto, “abys už nepotřeboval chodit ke mně poradit se”. Zdá se, že František byl unavený neustálými žádostmi jeho žáků o radu. Ale tato Františkova drsnost mohla bratra Lva zranit. Když si toho František všiml, připojil další čtyři řádky: “A myslíš-li, že je třeba, abys za mnou přišel pro pokoj své duše nebo pro povzbuzení, přijď, Lve, kdykoli chceš.” Poslední studie ukázaly, že poslední čtyři řádky byly přidány až poté, co bylo napsáno prvních patnáct řádek. Pero použité na řádkách 16-19 je jiné než to použité na řádkách 1-

⁵Můžeme zmínit alespoň pár zásadních momentů, které se toho týkají. V roce 1219 František cestuje do Svaté země a ustanovuje za své zástupce Matouše z Nami a Rehoře z Neapole. Dějiny dosvědčují, že tyto dva vikáři svolali “Kapitulu starších” a zavedli mnišskou asketickou praxi a mnišskou strukturu autority. Filip “Dlouhán”, kterému František svěřil péči o Chudé paní ze San Damiána, získal od římské kurie nějaká privilegia týkající se jejich zájmů. Jiný bratr jménem Jan z Capella ustanovil oddělenou “úcelovou” komunitu těch, kteří sloužili malomocným. Toto všechno vedlo Františka k tomu, že hledal pomoc u Apoštolského stolce a získal kardinála Ugolina jako hlavního ochránce Řádu. A tak vzniká první papežský dokument adresovaný bratru Františkovi a jeho řádu, s názvem *Cum secundum*. Pro kritické studium tohoto období se mohou čtenáři obrátit zvláště na tyto dvě poslední studie: R. J. ARMSTRONG, *Novellus pazzus in mundo. The call to foolishness* v CF (79) 2009, 469-486; S. BRUFANI, *Ordinem secundum sua statute reformavit. Francesco d'Assisi nell'acrisidel'20* ve *Franciscana* (XV) 2013, 1-47.

⁶Kromě výše zmíněných prací bychom mohli odkázat na tyto autory, kteří nedávno psali o krizi, kterou František prošel během tohoto období: A. VAUCHEZ, *Francis of Assisi. The life and afterlife of a medieval saint*, London 2012 (zvláště str. 122-135) a A. THOMPSON, *Francis of Assisi. A new Biography*, London 2012 (zvláště str. 72-125). Symbolická jsou slova, která František jednou během tohoto období řekl: “Kdo jsou ti, kdo můj i mých bratří rád vyrvali mým rukám? Až přijdu na generální kapitulu, ukáži jim, co je mou vůlí!” (AC 44; 2Cel 188).

15. A písmo na řádkách 16-19 je také pečlivější.⁷ Můžeme se domnívat, že ty čtyři řádky byly Františkem připsány poté, co získal stigmata! František byl ke svým bratrům čím dál bratrštější!

1.3 V Závěti

V Závěti František na své smrtelné posteli vzpomíná na počátky svého života. Stigmatizované tělo Františka se chystá do hrobu a jeho slábnoucí duše vyslovuje poslední slova ve formě Závěti. Potom, co mluví o svém setkání s malomocnými, které vedlo k jeho konverzi a úctě ke kostelům a kněžím, František mluví o příchodu bratrů těmito slovy: “A když mi pak dal Pán bratry” Všechen nepokoj a těžkosti, které musel snášet od části bratrů, mu ještě stále prolétají hlavou; a přece radostně nahlíží na příchod bratrů jako na “milost od Pána”. Život jeho společenství se line od milosti přijaté vírou, která měla počáteční impuls mezi malomocnými (1-3), stala se vědomou v modlitbě před křížem Ježíše Krista (4-5), byla žita v církvi prostřednictvím svátostných znamení (6-13) a získala formu po slovech svatého evangelia (14)⁸. Tedy, na konci svého života ukazuje František v Závěti tři různé charakteristiky františkánského bratrského života:

- inspirován Písmem svatým, a je to tedy Boží milost (14)
- potvrzen církví, tedy Božím řízením ustanovený (15)
- žitý v absolutní chudobě, tedy kompletně závislý na Boží prozřetelnosti (16-22)

Tedy františkánské společenství musí být inspirované Bohem, musí být potvrzené církví a žité co nejlépe tak, aby bratři a sestry opravdu potřebovali jeden druhého - v chudobě. Tyto tři faktory způsobují, že František zapomíná na všechny těžkosti a je schopný na konci svého života říct, že bratrský život je dar od Boha.

František žil ve zcela jiném sociálním kontextu⁹: společnost tvoří více města a obchodníci, ve společenských vztazích není podřízenost pánovi, ale svazy mezi měšťany. František, syn tohoto nového společenského uspořádání, je citlivější k některým lidským a evangelijním hodnotám, které dřívější monasticismus nechával stranou. Proto, téměř spontánně, má nová komunita, která okolo něj vyrůstá, znaky bratrskosti: všichni, kteří jsou v komunitě, jsou bratři na stejné úrovni. Mladá komunita je v plném smyslu toho slova *bratrstvo*. Slovo *bratr* (*frater*), znovuobjevené ve své původní evangelijní síle, se tak stává vhodným označením pro ty, kteří se k nové komunitě připojují, slovo, které je odlišuje od mnichů a kanovníků¹⁰. To slovo vyjadřuje nové originální uspořádání lidských vztahů uvnitř řeholní komunity a je tak nabízeno i jeho následovníkům, a tedy i sekulárním františkánům.

2. Bratrský život v řeholi a konstitucích Sekulárních františkánů

Co se týče bratrství, přijala nová řehole Sekulárních františkánů ducha sv. Františka. Je faktem, že František používá ve svých spisech slovo “řád” (*ordo*) pouze jednou, a to aby popsal jeho založení, ale jinak dává přednost slovu *religio* – které bylo používáno pro jakékoliv náboženské hnutí – a ještě více

⁷Srv. M. W. BLASTIC (a další editoři) *The Writings of Francis of Assisi. Letters and Prayers* (Vol I), New York 2011, str. 87. Text tohoto dopisu je citován rovněž z této knihy. Bartoli Langeli je toho názoru, že poslední čtyři řádky přepsaly starší text, který byl vymazán Františkem nebo někým jiným a že na levé straně ve spodní části dopisu je stále možné rozeznat Tau. Srv. *Gli autografi di frate Francesco e di frate Leone*, Turnhout: Brepols, 2000, 45-46.

⁸Srv. M. W. BLASTIC (a další editoři) *The Writings of Francis of Assisi*, 246.

⁹Zde je myšleno srovnání se sociálním kontextem monasticismu, který vyrostl v převážně venkovské společnosti, charakterizované stabilitou. Benediktinský klášter byl spojen se zemí, která přinášela obživu. Z tohoto důvodu byl přirozeně zasazený do feudálního systému té doby a sdílel jeho model vládnutí a sociální vztahy. Opat vládl nejen svým mnichům, ale i rodinám sedláků, kteří žili na pozemku kláštera.

¹⁰Srv. E. LECLERC, *La fraternità come testamento*, Milano, 2016, 60-61.

slovu “bratrstvo, bratrské společenství” (*fraternitas*) nebo “život” (*vita*).¹¹ V Řeholi z roku 1978 se slovo “bratrské společenství” vyskytuje třináctkrát a přídavné jméno “bratrský” čtyřikrát. Podobně slovo “rodina” se vyskytuje šestkrát a slovo “komunita” šestkrát. Ale slovo “řád” se vyskytuje celkově pětkrát.¹² Tedy orientace Řehole je jasná.

2.1 Kristus: centrum bratrských vztahů

Konečným cílem sekulárního františkána je napodobovat Františka, který učinil Krista Božským vnuknutím a centrem svého života s Bohem a lidmi (Řehole 4). Tedy Kristus se stává centrem našich vztahů s Bohem a člověkem. Vztahy s bratry a sestrami by měly mít v životě sekulárního františkána první místo, v setkávání se s osobou Krista, a toto pořadí hodnot není náhodné: “Ať proto sekulární františkáni hledají Krista živého a působícího v bratřích a sestřích, v Písmu svatém, v církvi i v liturgických úkonech.” (Řehole 5). Tedy prvním a nejdůležitějším, v čem se má sekulární františkán setkávat s Kristem, jsou bratrské vztahy. A navíc: “Spiritualita sekulárního františkána není ani tak detailním programem, který má být uveden do praxe, jako spíše programem života soustředěného na osobu Kristovu a na jeho následování.” (Generální konstituce 9.1). Pokud nebudou schopni vidět “všechny lidi pokorně a laskavě jako dar od Pána a jako Kristův obraz” (Řehole 13), bude v nich málo “františkánství”.

2.2 Čistota srdce: zdroj bratrských vztahů

Proč tolik trpíme, když máme žít v bratrské jednotě? Jestliže sekulární františkáni trpí, když se snaží žít v pravém bratrství, přese všechno poučení a příklady lidí před námi, je to proto, že jim chybí vnitřní svoboda, která pochází z čistoty srdce. Řehole říká: “Jako svědkové budoucích dober jsou s ohledem na povolání, které přijali, povinni usilovat o čistotu srdce, a tak se stávat svobodnými pro lásku k Bohu i k bratřím a sestřím” (12). Tedy to, co dává vnitřní svobodu milovat se navzájem, je čistota srdce neboli “dokonalá vnitřní proměna” (Řehole 7). Konstituce pohlíží na čistotu srdce jako na “zdroj opravdového bratrství” (Gen. konstituce 15,4). Vytoužený “pokoj” může přijít jen skrze “smíření a bratrskou lásku” (Gen. konstituce 23,1).

2.3 Povolání do SFŘ je povoláním k bratrskému životu

Sekulární františkáni jsou “povoláni k tomu, aby budovali svět, který je bratrštější a více [odpovídá] evangeliu” (Řehole 14). Život v bratrském společenství je součástí jejich povolání. Tato skutečnost je zdůrazněna v Generálních konstitucích, kde se říká: “Povolání do SFŘ je povoláním žít evangelium v bratrském společenství.” (Gen. konstituce 3,3). Snaha budovat bratrství mezi všemi lidmi (srv. Gen. konstituce 18,3) a se všemi tvory (srv. Gen. konstituce 12,1) je v samém srdci jejich povolání. Nade vším ostatním je jejich “životodárná jednota” s ostatními rodinami františkánského řádu (srv. Řehole 1). Stejně jako jejich otec a zakladatel sv. František, i oni se budou pochopitelně setkávat s obtížemi, které doprovázejí společný život v bratrském společenství. Jak jsme ukázali výše, musí, stejně jako svatý František, objevit v “Kristu, chudém a ukřižovaném”, “hodnotu pronásledování pro spravedlnost a smysl těžkostí a křížů každodenního života” (srv. Gen. konstituce 10).

¹¹A. VAUCHEZ, *Francis of Assisi*, 297.

¹²“Bratrské společenství” se vyskytuje v článku 2 (2x), 20(2), 22, 23(2), 24, 25(3), 26; “rodina” v článku 1(2), 2, 9, 11, 17; “bratrský” v článku 14, 1, 23, 26; “komunita” v článku 13, 16, 21, 22, 23, 24 a “řád” v článku 2, 20, 22, 23(2).

Závěr

František nepřinesl světu nové učení, ani nepřišel s novým teologickým výkladem. Nicméně, jeho život přinesl na svět světlo a sílu obnovy, které stále čekají na svoje uskutečnění. Toto světlo a síla mají původ v návratu k evangeliu, které dalo povstat hnutí bratrského života. František chce říct, že Bůh se rodí tam, kde začíná opravdové lidské bratrství. Dnešní muži a ženy hledají autentické vztahy, a jejich tušení nacházejí u sv. Františka. Největší objev dnešních františkánů je bratrský život. Kdo není bratrský, není františkán.

Překlad z anglické verze Tereza Skálová